

CROSSING DIVERSITY

Teorētiski un praktiski ieteikumi, lai mazinātu diskrimināciju seksuālās orientācijas un etniskās piederības dēļ

Informācija par rokasgrāmatas veidotājiem
CROSSING DIVERSITY

Teorētiski un praktiski ieteikumi, lai mazinātu diskrimināciju seksuālās orientācijas un etniskās piederības dēļ

Izdevējs:

Liceo Classico Statale "SOCRATE" – Itālija

Rokasgrāmatas interneta versija

www.eurialo.eu

Vizuālais noformējums

Diana Oreffice

Visu materiālu autortiesības pieder izdevējam. Materiālu drīkst kopēt, pārpublicēt tikai un vienīgi ievietojot atsauci uz oriģinālu.

Projekts īstenots ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi tās autoru viedokli un Eiropas Savienības Komisija nevar būt atbildīga par jebkādu tās satura izmantošanu.

www.eurialo.eu

CROSSING DIVERSITY

**Teorētiski un praktiski ieteikumi, lai
mazinātu diskrimināciju seksuālās
orientācijas un etniskās piederības dēļ**

ROKASGRĀMATA

Rokasgrāmata un deviņi tematu izklāsti tika izstrādāti Leonardo-da-Vinci programmas inovāciju pārneses projekta "EURIALO" ietvaros. Projekts un tā rezultāti ir projekta partneru kopīga darba rezultāts.

Projekta darba grupa:

- Sokrāta vārdā nosauktais klasiskais licejs (Liceo Classico Statale "SOCRATE" (ITĀLIJA), Projekta EURIALO vadošais partneris - Prof. Gabriella de Angelis, Prof. Vincenza Zinetta Cicero un Prof. Alessandra Balielo
- CIRSES – Centro di Iniziativa e di Ricerca sul Sistema Educativo e Scientifico (Izglītības iniciatīvu un pētniecības centrs), (ITĀLIJA), Projekta EURIALO koordinators - Alessandra Antinori, Federica Paragona un Sara Ricci.
- ARCIGAY Roma (Romas geju un lesbiešu asociācija) (ITĀLIJA) – Gianfranco Geraci, Fabrizio Marrazzo, Carlo Guarino, Francesco Cerroni, Andrea Ambrogetti, Letizia Michelacci
- IGF – Istituto Gestalt Firenze (Florences Geštalta institūts) (ITĀLIJA) - Anna Ravenna, Michaela Palumbo, Vania Sessa, Silvia Polizzi Andreeff, Betti De Stefano Silvestri un Filippo Zaffini
- Comune di Roma – Municipio X (Romas municipalitāte) - (ITĀLIJA) - Maria Mazzei, Alfredo Capuano
- VISC – Valsts izglītības satura centrs (LATVIJA) - Inta Baranovska, Aina Špaca, Guntra Kaufmane, Līvija Zeiberte, Kristīne Ilgaža, Viktors Perfiljevs, Jolanta Deičmane, Marta Sprūģe
- CONSULTIS (PORTUGĀLE): António Silva Dias, Maria José Freitas
- COGAM (SPĀNIJA) - Raül Garcia
- ÇAVARIA - HOLEBIFEDERATIE (BEĻĢIJA) - Katrien Vanleirberghe, Eva Dumon

Rokasgrāmatas un tematu izklāstu sagatavošanā piedalījās:

(alfabētiskā secībā pēc partnervalstu nosaukumiem)

Alessandra ANTINORI (IT)
Alessandra BALIELO (IT)
Vincenza Zinetta CICERO (IT)
Gabriella de ANGELIS (IT)
Gianfranco GERACI (IT)
Fabrizio MARRAZZO (IT)
Federica PARAGONA (IT)
Anna RAVENNA (IT)
Vania SESSA (IT)
Inta BARANOVSKA (LV)
Guntra KAUFMANE (LV)
Ieva MARGEVICA (LV)
Aina SPACA (LV)
António SILVA DIAS (PT)
Maria José FREITAS (PT)
Raül GARCIA (ES)
Eva DUMON (BE)
Katrien VANLEIRBERGHE (BE)

Tulkojums no angļu valodas: Dagnija Ūdre, Anita Rakitko

Lai saņemtu papildus informāciju, lūdzam sazināties ar:

Liceo Classico SOCRATE: rmcp180004@istruzione.it

CIRSES: ale.antinori@fastwebnet.it

Satura rādītājs

PRIEKŠVārds	<i>pag. 7</i>
Ievads	<i>pag. 8</i>
1. Projekts EURIALO	<i>pag. 11</i>
2. Projekta partneri	<i>pag. 12</i>
3. Rokasgrāmatas mērķa grupas	<i>pag. 14</i>
4. Kā lietot šo rokasgrāmatu?	<i>pag. 15</i>
Tematu izklāsti	<i>pag. 15</i>
Stāsti	<i>pag. 15</i>
“Ievads”	<i>pag. 16</i>
Atceries!	<i>pag. 16</i>
Skolotājam. Praktiskie paņēmieni	<i>pag. 16</i>
Psiholoģiskās aprūpes speciālistam. Praktiskie paņēmieni	<i>pag. 17</i>
5. Vispārīga informācija	<i>pag. 18</i>
Seksuālā identitāte un orientācija	<i>pag. 18</i>
Kas ir diskriminācija?	<i>pag. 20</i>
Seksuālā orientācija salīdzinājumā	
ar citiem diskriminācijas veidiem	<i>pag. 20</i>
Kā izpaužas diskriminācija?	<i>pag. 21</i>
Rasisms	<i>pag. 21</i>
Homofobija un homonegatīvisms	<i>pag. 21</i>
Heteronormativitāte	<i>pag. 22</i>
Homofobijas veidi	<i>pag. 23</i>
Apburtais loks – homofobijas un rasisma veicināšana	<i>pag. 23</i>
Pielāgoties spējīga personība drošā vidē	<i>pag. 23</i>
Kā cīnīties pret diskrimināciju?	<i>pag. 24</i>
<i>Galvenie mērķi</i>	<i>pag. 24</i>
<i>Vispārējās stratēģijas situācijas uzlabošanai</i>	<i>pag. 24</i>
<i>Cīņa pret aizspriedumiem</i>	<i>pag. 25</i>
<i>Rīcība negatīvas izturēšanās gadījumā</i>	<i>pag. 25</i>
<i>Savu emociju kontrole</i>	<i>pag. 25</i>
<i>Darbs ar dažādām grupām</i>	<i>pag. 26</i>
<i>Risinājumi kultūru atšķirību gadījumā</i>	<i>pag. 26</i>
Ieteikumi starpkultūru dialoga veidošanai	<i>pag. 27</i>
Stratēģijas ar heteroseksismu un homofobiju saistītu	
jautājumu risināšanai skolās un citur	<i>pag. 27</i>

Papildus informācijas avoti

1.	Terminu vārdnīca
<i>LGBT simboli</i>	<i>pag. 28</i>
2.	Adreses	<i>pag. 34</i>
3.	Interneta vietnes	<i>pag. 35</i>
4.	Resursi	<i>pag. 39</i>
5.	LGBT tiesības	<i>pag. 42</i>
6.	Filmas	<i>pag. 55</i>
7.	Dziesmas	<i>pag. 59</i>
		<i>pag. 63</i>

Varavīksnes karte 2011

(Viendzimuma laulību un citu viendzimuma partnerības veidu statuss Eiropā)

TEMATU IZKLĀSTI

1. Atklāšanās un identitāte
2. LGBT attiecības
3. Dažādi dzīvesveidi un stereotipi
4. Ar veselību saistīti psiholoģiski aspekti
5. Atbalsta sniegšana homoseksuāli, biseksuāli un transseksuāli orientētiem (LGBT) pusaudžiem un vēršanās pret homofobijas izraisītu pazemošanu
6. Ar seksualitāti saistīti jautājumi
7. LGBT kopiena
8. Vēsture un kultūra
9. Dažādas reliģijas

PRIEKŠVārds

Vai tas ir neparasti, ka šī projekta, kura mērķis ir cīnīties pret homofobiju un diskrimināciju, galvenā mērķa auditorija ir vidusskolas? Iespējams, tomēr tas noteikti nav nepareizi. Visi zina, ka pusaudžu gadus – laikā, kad veidojas cilvēka personība – cilvēku loks, kurā jaunieši galvenokārt uzturas, atspoguļo viņa uzskatus; un bažas rada pieaugušo vērtējums, ko viņi pauž tā vietā, lai palīdzētu pusaudžiem sevis izzināšanas procesā.

Bieži vien skolotāju – vīriešu un sieviešu – rīcība un sacītais tikai nostiprina pusaudžos stereotipus par dzimumu un lomu, palielinot iespēju nopietni aizskart pusaudžu zēnus un meitenes, nodarīt viņiem pāri un radīt sajūtu, ka viņi neatbilst kādām sabiedrībā pieņemtām normām; ļoti daudzi pusaudži pazīst šo sajūtu.

Sokrāta vārdā nosauktajā klasiskajā licejā (Liceo Classico Statale Socrate) pasniedz humanitārās zinātnes. Tāpēc – iespējams, studiju novirziena dēļ, jo galvenie priekšmeti ir saistīti ar antīko grieķu un latīņu literatūru un civilizācijas vēsturi – šajā skolā pastāvīgi tiek pārrunāti jautājumi, kas ir saistīti ar cilvēkiem no citām etniskajām vidēm un atšķirīgu dzimumu, vienlaikus nosakot atšķirības un līdzības attiecībā uz mūsdienās pieņemtiem rīcības modeļiem un uzskatiem. Taču tas nenozīmē, ka šīs skolas pasniedzēji ir kompetentāki šajā jomā vai ka viņi spēj labāk risināt minētajos jautājumos. Jau vairākus gadus Liceo Socrate iesaistās projektos un pasākumos, kuru mērķis ir palīdzēt skolotājiem un skolēniem noteikt un izcelt atšķirības, uzskatot, ka tas ir nepieciešams, lai palīdzētu cilvēkiem jebkurā sabiedrībā.

Dzimumu, etniskās, reliģiskās un kultūras atšķirības, seksuālā orientācija un atšķirīgas prasmes ir kā vienas mozaīkas dažādas krāsainas detaļas, kuras katrā cilvēkā veido atšķirīgas krāsu spēles, un tāpēc katrs cilvēks ir vienreizējs un neatkārtojams. Cilvēks ir ārkārtīgi sarežģīta būtne, kas spēj attīstīties visu dzīvi.

Tāpēc mēs nolēmām savu pieredzi izmantot projektā EURIALO un palīdzēt izstrādāt praktiskus paņēmienus, kas atbilst visu izglītības/apmācības procesā iesaistīto personu vajadzībām.

Veidojot šo rokasgrāmatu un tematu izklāstus, radās daudzi sarežģījumi, jautājumi un šaubas. Piemēram, attiecībā uz valodu, jo īpaši šīs grāmatas izdevumā itāliešu valodā, jo lietotā valoda bija gadsimtu gaitā iesakņojies seksisma paraugs, un tādēļ bija diezgan grūti tekstu pielāgot mūsdienīgiem uzskatiem. Īpaši sarežģīti tas ir, veidojot šādus tekstus, kuru mērķis ir mazināt sieviešu nevienlīdzību, tomēr tika nolemts nesarežģīt situāciju, un lai valoda būtu plūstošāka, autori bija spiesti daļēji mainīt sākotnējo ieceri. Arī akronīms LGBT tika saglabāts, neskatoties uz to, ka tas nav pilnīgi atbilstošs, jo tas cilvēkus dala kategorijās, un, kā zināms, kategorijas ir ierobežojošas, un tās var veicināt diskrimināciju.

Nākamreiz mums noteikti izdosies labāk!

Gabriella de Anhelis

Sokrāta vārdā nosauktā klasiskā liceja direktore
ROMA, ITĀLIJA

Crossing Diversity ir izveidots mūžizglītības programmas *Leonardo da Vinci* inovāciju pārnese projekta „EURIALO – Apmācība un metodiskie ieteikumi skolotājiem dažāda veida diskriminācijas ierobežošanai” ietvaros, kas tika īstenots 2 gadus ilgā laika posmā no 2009. gada oktobra līdz 2011. gada oktobrim.

Crossing Diversity sastāv no rokasgrāmatas un 9 tematu izklāstiem, kas ir paredzēti skolotājiem, psihologiem, konsultantiem un sociālās/veselības aprūpes speciālistiem. Šo teorētisko un praktisko ieteikumu mērķis ir mazināt diskrimināciju seksuālās orientācijas un etniskās piederības dēļ, jo īpaši jauniešu (vecumā no 14 līdz 20 gadiem) vidū.

9 tematu izklāstos ir apskatīti šādi jautājumi:

1. Atklāšanās un identitāte.
2. LGBT attiecības.
3. Dažādi dzīvesveidi un stereotipi.
4. Ar veselību saistīti psiholoģiski aspekti.
5. Atbalsta sniegšana homoseksuāli, biseksuāli un transseksuāli orientētiem (LGBT) pusaudžiem un vēršanās pret homofobijas izraisītu pazemošanu.
6. Ar seksualitāti saistīti jautājumi.
7. LGBT kopiena.
8. Vēsture un kultūra.
9. Dažādas reliģijas

Šī rokasgrāmata un tematu izklāsti nav *EURIALO* oriģinālie izdevumi, bet *EURIALO* dalībnieki uzlaboja, atjaunināja un pilnveidoja rokasgrāmatu un tematu izklāstus, kas bija ietverti izdevumā „*Different in more ways than one*”, kas bija galvenais projekta TRIANGLE „Informācija par geju un lesbiešu diskrimināciju Eiropā” gala rezultāts, kas tika izveidots 2002. gadā ar Eiropas Savienības pamatprogrammas cīņai pret diskrimināciju „Par daudzveidību, pret diskrimināciju!” atbalstu, un ko īstenoja Nordreinas-Vestfāles (*Nordrhein Westphalia*) (Vācija) Federālā Ģimenes lietu, veco ļaužu, sieviešu un jaunatnes ministrija.

Projekta *EURIALO* dalībnieki izmantoja projekta TRIANGLE darbības laikā gūto pieredzi un attiecīgi uzlaboja rokasgrāmatu un tematu izklāstus. Tika papildināta vispārīgā informācija un nodaļas, kurās aprakstīti praktiski paņēmieni un izmantojamie materiāli, un kur nepieciešams tika iekļauta jauna informācija, lai unikālie un vispusīgie sākotnējie risinājumi būtu vēl efektīvāki cīņā pret diskrimināciju, kas joprojām nopietni ietekmē jauniešus LGBT visā Eiropā.

Kā izdevuma „*Different in more ways than one*” autori jau minēja – un ko apliecināja visās dalībvalstīs (to skaitā Itālijā, Beļģijā, Latvijā, Portugālē un Spānijā) veikto aptauju rezultāti –, homoseksuāli, biseksuāli un transseksuāli regulāri tiek diskriminēti pat mūsdienās, jo īpaši noteiktās sabiedrības grupās. Daudzi Eiropas iedzīvotāji jopro-

jām atbalsta diskrimināciju un uzskata, ka viņiem ir tiesības nicināt, apvainot vai ignorēt homoseksuāļus. Eiropā joprojām par pašsaprotamu tiek uzskatīts tas, ka visi ir heteroseksuāļi, tādējādi noliedzot geju, lesbiešu un biseksuāļu esamību. Daudzi likumi un citi tiesību akti joprojām nosaka atšķirīgas tiesības heteroseksuāļiem un homoseksuāļiem. Lielākajā daļā Eiropas valstu pret gejiem, lesbietēm un biseksuāļiem joprojām attiecas un izturas negatīvi. Šāda diskriminācija nopietni ietekmē šo cilvēku ikdienu. Parasti viņi pat neuzdrīkstas sabiedriskās vietās sadoties rokās, kā to dara heteroseksuāļi. Dažādās sociālajās vidēs šiem cilvēkiem ir jāizvēlas, vai atzīt, atklāt vai noliegt savu seksuālo orientāciju. Atklājot savu seksuālo orientāciju, pastāv risks tikt atstumtam, zaudēt darbu, tikt apvainotam, iebiedētam vai pat ciest no fiziskas vardarbības.”

„No vienas puses attieksme pret lesbietēm un gejiem uzlabojas, jo daudzās valstīs tiek izplatīts arvien vairāk informācijas šajā jomā, un Eiropas līmenī tiek īstenoti pasākumi cīņai pret diskrimināciju. Taču vienlaikus dažās jomās situācija pasliktinās. Tagad problēma ir ne tikai ksenofobija un musulmaņu atstumtība, bet arī bailes no starptautiskā terorisma un fundamentālisma. Eiropā palielinās imigrācijas apmēri, un veidojas arvien vairāk dažādu kultūru sabiedrības grupu, un dažreiz imigrantiem ir grūti integrēties šādās grupās, un ir arī grūti integrēt jaunas idejas. Eiropas valstu iedzīvotāji ir iecietīgāki pret homoseksuāļiem nekā imigranti. Vairumā gadījumu Eiropas iedzīvotāji ir arvien iecietīgāki pret homoseksuāļiem, bet imigrantu attieksme šajā jautājumā atšķiras. Būtiski ir tas, ka palielinās to cilvēku skaits, kuri atbalsta fundamentālismu, un šiem cilvēkiem mēdz būt ļoti grūti pieņemt homoseksuāļus, kuri atklāti pauž savu seksuālo orientāciju. Konservatīvie musulmaņu un kristiešu (no reliģijas un kultūras viedokļa) reliģiskie vadītāji regulāri atkārto, ka homoseksualitāte ir drauds sabiedrībai, un daži jaunieši, kuri pieder fundamentālistu kustībai, bieži vien pret homoseksuāļiem izturas neiecietīgi vai pat vardarbīgi. Daži homoseksuāļi ar pašreizējo situāciju ir pilnīgi apmierināti un uzskata, ka viņi pieder divām dažādām kultūrām, kas viena otru papildina, neskatoties uz kultūras vēstures atšķirībām (atšķirības, salīdzinot ar rietumvalstīm). Citi LGBT geju, lesbiešu un biseksuāļu sabiedrībā nejūtas ērti, un viņi nejūtas droši arī, esot kopā ar sev līdzīgiem cilvēkiem. Tāpēc Eiropas starpkultūru sabiedrībai ir jārisina daži sarežģīti jautājumi saistībā ar homoseksualitāti, dzīvesveidu, reliģiju un kultūru¹.”

Tāpēc „*Iepazīstot dažādību*” mērķis ir sākt un veicināt sarunas ar izglītības un profesionālās apmācības sistēmas pārstāvjiem par ar LGBT saistītiem jautājumiem, izglītojot skolotājus, psihoterapeitus, konsultantus un sociālos darbiniekus, lai palīdzētu viņiem darbā ar LGBT jauniešiem, kuri riskē kļūt izstumti no sabiedrības seksuālās orientācijas dēļ. Eiropā ir veikti vairāki pētījumi par jauniešu dzīves apstākļiem, un ir noskaidrots, ka jaunieši, kuri pēc skolas beigšanas uzsāk darba gaitas un sāk patstāvīgu dzīvi, ir ļoti neaizsargāti, un viņi var netikt galā ar sarežģītajām ikdienas situācijām, ar izglītības un profesionālās apmācības sistēmu prasībām un ar grūtībām profesionālajā jomā, un tas var apspiest jauniešu seksuālo un kultūras

¹ *Different in More Ways Than One. Providing Guidance for Teenagers on Their Way to Identity, Sexuality and Respect* – Nordreinas-Vestfāles (Nordrhein Westphalia) (Vācijas) Federālā Ģimenes lietu, veco ļaužu, sieviešu un jaunatnes ministrija, Diseldorfa, 2004. gada augusts.

identitāti.

Tāpēc lēmums izveidot un uzlabot rokasgrāmatu, lai palīdzētu zēniem un meitenēm cīņā pret diskrimināciju seksuālās orientācijas un etniskās piederības dēļ – un, vienkāršāk sakot, „caurcaurēm iepazīt dažādību”, neatkarīgi no tā, vai runa ir par dzimuma, seksuālās orientācijas vai kultūras atšķirībām – ir ļoti novatorisks risinājums. Vismaz Itālijā – valstī, kur vispirms tika izplatīti „*Different in more ways than one*” labākās prakses piemēri – nav pieejami tik struktūrēti un visaptveroši apmācību materiāli, kas ir paredzēti ar LGBT saistītu jautājumu risināšanai, kā šie, jo īpaši, salīdzinot ar *Leonardo Da Vinci* – mūžizglītības programmas – finansētajiem projektiem.

Saskaņā ar vadlīnijām par Stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā 2020.gadā (ET 2020), cerams, „*Iepazīstot dažādību*” palīdzēs „uzlabot valsts izglītības un apmācību sistēmu” un sasniegt stratēģiskos mērķus, lai „veicinātu vienlīdzību un sociālo kohēziju ..., lai dotu iespēju ikvienam īstenot savu potenciālu, un lai nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomisko labklājību un nodarbinātību, iedzīvotāju aktīvu līdzdalību un starpkultūru dialogu².

² http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_it.htm

PROJEKTS EURIALO

Labas prakses piemēru, kas tika īstenoti projektā *TRIANGLE*, šīs rokasgrāmatas un 9 tematu izklāstu (norādījumu), kas paredzēti skolotājiem/izglītības iestāžu personālam, psihologiem, konsultantiem, sociālajiem darbiniekiem un veselības aprūpes speciālistiem, kuri strādā ar jauniešiem, un projekta *EURIALO* mērķis ir atjaunināt un pielāgot labas prakses piemēru saturu, galveno uzmanību pievēršot to skolotāju, izglītotāju, psiholoģiskās palīdzības sniedzēju vajadzībām, kuri strādā vidusskolās (ar zēniem un meitenēm vecumā no 14 līdz 20 gadiem), vai sociālo^o veselības aprūpes aģentūru (piemēram, ģimenes konsultāciju centru) speciālistu vajadzībām.

Šī projekta mērķis ir piedāvāt atjaunināto un pielāgoto izdevumu lielumam skaitam tādu organizāciju, kuras varētu interesēt iespēja izmantot rokasgrāmatā parādītos piemērus savā darbā.

Tāpēc valsts un starptautiskā sabiedrība vēršas pie dažādām mērķa grupām, jo projektā ir paredzēti izmēģinājumi, pārbaudes un apstiprināšanas procedūra – iesaistot „starpposma” mērķa auditoriju – attiecībā uz metodiskiem ieteikumiem un praktiskiem paņēmieniem, lai labāk informētu par daudzveidību un lai publiskotu rezultātus attiecīgās sistēmās (izglītības un profesionālās apmācības sistēmās, jauniešu konsultantiem vidusskolās) vidēji ilgā termiņā un ilgtermiņā un lai sasniegtu mērķa auditoriju.

Tāpēc šajā projektā tika izdarīts sekojošais:

- noteikta „tiešā” mērķa grupa – skolotāji/izglītotāji, kuri strādā vidusskolās, kā arī psihologi un sociālie darbinieki, kuri strādā ar jauniešiem;
- noteikta „netiešā” mērķa grupa, kas ir šīs rokasgrāmatas un praktisko risinājumu mērķa grupa, proti, skolēni un jaunieši.

Projekta *EURIALO* mērķis ir izveidot un sagatavot rokasgrāmatas atjaunināto versiju, kurā būtu iekļautas arī vadlīnijas, praktiski paņēmieni un metodiski ieteikumi ar mērķi:

- informēt dažādas lietotāju grupās par daudzveidību, un piedāvāt apmācības metodes šajā jomā;
- izplatīt informāciju par daudzveidību jauniešu un pusaudžu vidū (zēniem un meitenēm vecumā no 14 līdz 20 gadiem).

Rokasgrāmatas (un praktisko paņēmieni) sagatavošanas posmi:

- satura atjaunināšana, ņemot vērā jaunākās tendences;
- metodisko ieteikumu un praktisko paņēmieni atjaunināšana un pielāgošana atkarībā no tiešās mērķa grupas un netiešās mērķa grupas raksturojuma un vajadzībām;
- izdevuma tulkošana jauno dalībvalstu valodās;
- tehnoloģiski uzlabojumi (rokasgrāmatas un ieteikumu pieejamība multivides CD-ROM formātā).

Projekta *EURIALO* ilgums ir 25 mēneši – no 2009.gada 1.oktobra līdz 2011.gada 31.oktobrim.

PROJEKTA PARTNERI

Itālija – Projekta vadītājs LICEO CLASSICO STATALE "SOCRATE"

Sokrāta vārdā nosauktā klasiskā liceja misija ir nodrošināt audzēkņiem integrētu izglītību. Piedāvātais mācību saturs un metodes ļauj audzēkņiem pilnveidoties gan kā izglītojamajiem, gan pilsoņiem, gan kritiski izvērtēt iegūtās zināšanas. Katrs skolas audzēknis apzinās to, ka ir daļa no sabiedrības un ar savu attieksmi, līdzdalību, likumu ievērošanu nodrošina disciplinētas sabiedrības attīstību. Skola mērķtiecīgi strādā, lai jauniešiem būtu zināšanas un izpratne par jautājumiem, kas skar likumdošanu, vienlīdzīgas iespējas, dažādu viedokļu, kultūru un reliģiju respektēšanu. To nosaka arī ar prezidenta dekrētu Nr.249/98 apstiprinātā vidusskolu audzēkņu Harta ("Statuto delle Studentesse e degli Studentidella Scuola Superiore" n°249/98).

Itālijā klasiskie liceji piedāvā apgūt humanitāros mācību priekšmetus, kas ir visu mācību pamats. Tas nenozīmē, ka skolas kaut kādā veidā ierobežo sevi un cildina tikai pagātnes vērtības. Tieši otrādi- no pagātnes tiek paņemtas vērtības un metodes, lai dzīvotu tagadnē un labāk izprastu sevi un citus. Humānisma idejas akceptēšana uzdod skolām par pienākumu paplašināt piedāvātos mācību priekšmetus. Bez humanitārajiem priekšmetiem, vēstures un filozofijas, skolās ienāk zinātņu priekšmeti, kas ir ļoti svarīgas disciplīnas jebkurā mācību procesā. Tā kā Itālijā valsts finansētām vidusskolām ir tiesības papildināt vai nedaudz pameināt valsts izstrādātos mācību standartus, Sokrāta licejs ir to izmantojis, lai lielāku vērību pievērstu tieši zinātņu priekšmetiem.

www.liceosocrate.org

Itālija- Projekta koordinators CIRSES - Centro di Iniziativa e di Ricerca sul Sistema Educativo e Scientifico

Izglītības iniciatīvu un pētniecības centrs CIRSES tika izveidots 1980. gadā ar mērķi veikt pētījumus par Itālijas un Eiropas Izglītības un profesionālās izglītības sistēmām. Centrā strādā vairāki pētnieki, kas ir eksperti izglītības sistēmu un vienlīdzīgu iespēju jautājumos. CIRSES ir veikuši pētījumus un snieguši konsultāciju pakalpojumus Itālijas Izglītības ministrijas kultūras nodaļai, Nacionālajam pētniecības centram, Eiropas Komisijai, tādām organizācijām Itālijā kā ENEA, ISFOL, FORMEZ, kā arī Basilikatas, Kalabrias, Emilia Romagnas un Lazio provinču pašvaldībām. CIRSES jau no 90iem gadiem piedalās ES Leonardo da Vinci un Socrates programmu projektos gan kā koordinators, gan partneris. Pēdējo piecu gadu laikā Centrs ir veicis vairākus pētījumus par starpkultūru integrāciju, vienlīdzīgām iespējām un dzimumu stereotipiem vidusskolu mācību grāmatās.

www.cirses.it

Itālija - Rome Municipal Government - Municipio X (Administratīvais rajons Nr. 10)

Romas municipalitātes Administratīvais rajons Nr.10 ir viena vietējām pašvaldībām, kas strādā, lai uzlabotu saikni un sadarbību starp iedzīvotājiem un pilsētas vadību. Administratīvā rajona teritorijā dzīvo 180 000 iedzīvotāji, un rajona pašvaldība saņem iedzīvotājiem sniedz daudzus pakalpojumus, tai skaitā, rūpējas par bērnu un jauniešu izglītību un daudz dara imigrācijas politikas veidošanā, īpašu vērību veltot imigrantu sociālajiem un integrācijas jautājumiem. Rajona administratīvais dienests ir atbildīgs arī par kultūras un atpūtas dzīves organizēšanu savās teritorijās.

Lai apmierinātu vietējās pašvaldības iedzīvotāju vajadzības, municipalitāte ir nākusi klajā ar vairākām iniciatīvām tieši bērniem un jauniešiem: dažādu kultūras un atpūtas pasākumu organizēšana- rotālietu bibliotēkas, kultūras maršruti, atbalsta aktivitātes- pusaudžu centri, narkotiku atkarības centri, sociālā atbalsta vienības, utt.

<http://comune.roma.it>

Itālija - ARCIGAY ROMA

ARCIGAY ROMA - ORA grupa ir a sociālās vienlīdzības veicināšanas asociācija un Arcigay Romas provinču komiteja. Tā cieši sadarbojas ar Romas un Lazio Darba devēju konfederācijas nodaļām, Romas Arcilesbic asociāciju un citām organizācijām, lai organizētu preventīvas un izglītojošas akcijas. Asociācija ir iniciators vairākām vietējām aktivitātēm, piemēram,

- sadarbojas ar Geju palīdzības tālruni: 800 713 713, kas ir bezmaksas numurs, lai atbalstītu LGBT kopienas;
- iesaista skolu, policijas un citu valsts institūciju personālu dažādās mācību aktivitātēs, lai vērstos pret homofobiju;
- organizē pasākumus: kongresus, grāmatu prezentācijas, diskusijas, utt.;
- organizē aktivitāšu, lai vērstos pret vairākkārtēju LGBT personu diskrimināciju, tai skaitā, imigrantu, personu ar īpašām vajadzībām, reliģisko minoritāšu diskrimināciju, utt.;
- apmeklē skolas un vada mācību nodarbības skolēniem un skolotājiem;
- organizē diskusiju un fokusa grupas par dažādiem specifiskiem jautājumiem, tādiem kā jauniešu un sieviešu grupas, HIV+ atbalsta grupas, utt.;

Asociācija ir „Coordinamento Roma Pride” Hartas, „Seksuālās orientācijas un dzimumu identitātes koordinācijas padomes”, Geju Centra, ILGAs un IGLYO locekle.

www.arcigayroma.it

Itālija - ISTITUTO GESTALT FIRENZE - IGF

Florence Geštalt Institūtu (FGI) 1988. gadā izveidoja profesors G. Paolo Kvatrini (G. Paolo Quattrini), kurš šobrīd ir institūta zinātniskais vadītājs. Studiju procesa vadītāja ir Anna Raverna (Anna R. Ravenna). FGI ir trīs skolas, kuras atrodas Florencē, Romā un Leghornā- vietās, kur tiek īstenotas mācību un pētniecības programmas un tiek sniegti klīniskie pakalpojumi.

FGI piedāvā vairākas mācību programmas un kursus:

4 gadu pēcdiplomastudijas Geštaltpsihoterapijas skolā;

Geštaltterapijas pasniegšanu; Klīniskās supervīzijas apmācību; Geštalta konsultēšanas apmācību; tematiskos apmācību kursus; individuālos apmācību kursus ārvalstu studentiem un pasniedzējiem.

Savā darbības laikā FGI ir noslēdzis vairākus līgumus sociālajā un veselības aprūpē. Kā vienu no tiem var minēt līgumu ar S. Camillo-Forlanini slimnīcu Romā, kur 1992. gadā tika izveidots konsultāciju Centrs (SAIFIP) cilvēkiem, kuri nejūtas saskaņā ar sava dzimuma identitāti.

www.igf-gestalt.it

Latvija – VALSTS IZGLĪTĪBAS SATURA CENTRS (VISC)

Valsts izglītības saturs centrs (VISC) ir izglītības un zinātnes ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas izveidota 2009. gadā.

VISC ir šādas funkcijas:

- nodrošināt mācību saturs izstrādi vispārējā izglītībā un pārraudzīt tā īstenošanu;
- nodrošināt profesionālās pamatzglītības, arodizglītības, profesionālās vidējās, profesionālās tālākizglītības, profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes izglītības saturs izstrādi atbilstoši valsts standartiem;
- nodrošināt izglītojamo mācību sasniegumu novērtēšanu valsts pārbaudījumos vispārējā izglītībā;
- nodrošināt vienotu profesionālās izglītības valsts pārbaudījumu saturs izstrādi un norisi;
- koordinēt vispārējās izglītības un profesionālās izglītības standartiem atbilstošas mācību literatūras izstrādi;
- koordinēt atbalsta sistēmas darbību, lai nodrošinātu izglītības ieguvu izglītojamajiem ar īpašām vajadzībām;
- koordinēt interešu izglītības sistēmas darbību un īstenot atbalsta pasākumus izglītojamo personības attīstībai, spēju un talantu pilnveidei;
- nodrošināt Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku sagatavošanu un norisi;
- koordinēt un īstenot pedagogu profesionālo pilnveidi;
- nodrošināt valsts valodas prasmes pārbaudi profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai

www.isec.gov.lv

Portugāle - CONSULTIS CONSULTORIA EMPRESARIAL, UNIPessoal, LDA

Consultis LDA darbojas biznesa konsultāciju, pētniecības un inovāciju jomā, karjeras konsultēšanā vispārējā un profesionālajā izglītībā. Consultis ar savu ekspertīzi ir piedalījies ES Mūzizglītības programmas starpnozaru projektos par vienlīdzīgām iespējām, izstrādājot mācību programmas, sagatavojot trenerus un izglītojot pedagogus un audzēkņus.

Consultis sadarbojas un strādā partnerībā ar skolām, mācību centriem, augstskolām, uzņēmumiem un arodbiedrībām.

www.consultis.pt

Spānija - COGAM - Colectivo de Lesbianas, Gays, Transexuales y Bisexuales de Madrid

COGAM ir 1986. gadā dibināta Asociācija, kas pārstāv Madrides LGBT. COGAM mērķi ir::

- Aizstāvēt cilvēktiesības un it īpaši, LGBT personu tiesības;
- Strādāt, lai veidotu iekļaujošu sabiedrību, kurā cilvēki ir brīvi un vienlīdzīgi gan indivīdi, gan dažādu sociālo grupu pārstāvji;
- Veicināt sociālo un tiesisko vienlīdzību visiem cilvēkiem, neatkarīgi no viņu seksuālās orientācijas, dzimuma identitātes un seksuālajām attiecībām;
- Strādāt, lai mazinātu homofobisku un transfobisku uzvedību;
- Strādāt, lai mazinātu visa veida diskrimināciju pret HIV pozitīvām personām un aizstāvēt viņu tiesības saņemt valsts veselības aprūpi, psihologa konsultācijas un sociālos pakalpojumus.

www.cogam.es

Beļģija - ÇAVARIA

Çavaria ir organizācija, kura apvieno apmēram 1000 LGBT asociācijas visā Beļģijas flāmu reģionā. Çavaria sniedz informāciju par tiesiskiem un cilvēk problēmu jautājumiem, izmantojot savu mājas lapu, žurnālus, brošūras, utt..

Organizācija piedāvā pasākumus un ir iniciatore daudzām aktivitātēm, kas domātas LGBT kopienām. Çavaria ir iesaistījies vairākos izglītības un veselības aprūpes projektos, kā arī piedāvā telefona palīdzības līniju „Holebifoon”.

www.cavaria.be

ROKASGRĀMATAS MĒRĶA GRUPAS

Šīs rokasgrāmatas mērķis ir palīdzēt cīņā pret diskrimināciju, jo īpaši jauniešu vidū. Tajā ir sniegti dažādi ieteikumi apmācībām un izpratni veicinošām nodarbībām. Galvenais temats ir diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ multikulturālā sabiedrībā. Diskriminācijai seksuālās orientācijas un rases vai kultūras piederības dēļ ir kopīgs cēlonis, un tās bailes no atšķirīgā, proti, no visa, kas šķiet nepierasts vai nenormāls.

Šajā rokasgrāmatā galvenokārt ir apskatīti gadījumi, kad ir konstatēta divkārša diskriminācija, proti, cilvēki tiek diskriminēti rases vai etniskās piederības, kā arī seksuālās orientācijas dēļ.

Rokasgrāmatas netiešā mērķa auditorija ir skolēni un jaunieši vecumā no 14 līdz 20 gadiem. Mūsuprāt, skolotājiem, izglītotājiem un konsultantiem, kuri strādā ar jauniešiem, kas ir nonākuši sarežģītā situācijā (skolās, veselības aprūpes iestādēs u.c.), ir jābūt zinošiem, lai viņi zinātu, kā rīkoties un kā profesionāli palīdzēt ksenofobijas un homofobijas gadījumā.

Lai izveidotu tiešo lietotāju (skolotāju, psihoterapeitu, konsultantu, sociālo darbinieku un veselības aprūpes speciālistu) vajadzībām atbilstošu risinājumu, projekta *EURIALO* dalībnieki veica arī vajadzību novērtējumu, izmantojot dažus projekta *TRIANGLE* ietvaros izstrādātos risinājumus.

EURIALO darba grupa pārskatīja, uzlaboja un pielāgoja projekta *TRIANGLE* izpētes grupas veidoto aptauju. Šī aptauja bija jāaizpilda tiešajām mērķa grupām/lietotājiem visās dalībvalstīs. Tas bija nepieciešams, lai izvērtētu situāciju labas prakses apmaiņas jomā un lai noskaidrotu, kā speciālistiem palīdzēt projekta *EURIALO* mērķa grupām cīnīties pret diskrimināciju seksuālās orientācijas un etniskās piederības dēļ ³.

Aptaujās sniegtā informācija tika apkopota, un rezultāti tika paziņoti projekta dalībniekiem. Šī informācija bija viens no galvenajiem priekšnosacījumiem, pilnveidojot un atjauninot rokasgrāmatu un 9 tematu izklāstus. Vēlāk tika veikts „Atšķirīgs vairākās jomās” labākās prakses SVID analīze, un tika organizētas apspriedes, kurās piedalījās skolotāji, psihoterapeiti un konsultanti, lai noteiktu labākās prakses priekšrocības un nepilnības un lai vienotos par to, kas ir jāuzlabo un jāmaina rokasgrāmatā un tematu izklāstos ⁴.

Šajā rokasgrāmatā ir apkopoti daudzu speciālistu viedokļi un pieredze, un tā palīdzēs mērķa auditorijai skaidrāk izprast bailes no atšķirīgā, cīnīties pret diskrimināciju un paskaidros, kā rīkoties diskriminācijas gadījumā. Protams, galvenais priekšnosacījums ir tas, ka jauniešiem un pieaugušajiem, kuri ir iesaistīti šajā procesā, ir jāvēlas mainīt savu attieksmi. Rokasgrāmatā un tematu izklāstos ir sniegti ieteikumi un paņēmieni, kā to izdarīt.

³ Lai uzzinātu vairāk par dalībvalstīs veikto vajadzību novērtējumu lūdzam lasīt Vajadzību novērtējuma ziņojumu šajā tīmekļa vietnē at www.eurialo.eu

⁴ Ziņojums par mērķa grupas SVID pētījuma rezultātiem ir pieejams šajā tīmekļa vietnē www.eurialo.eu

KĀ LIETOT ŠO ROKASGRĀMATU?

Rokasgrāmata sastāv no ievada, teorētiskās daļas un pielikuma, kurā ir iekļauta papildus resursi, adreses, interneta vietnes, dziesmu un kinofilmu nosaukumi, kā arī terminu vārdnīca. Tematu izklāstos ir sniegta precīzāka informācija par atsevišķiem ar homoseksualitāti saistītiem jautājumiem. Dažas nodaļas ir sadalītas apakšnodaļās, kas ir īpaši paredzētas skolotājiem/izglītotājiem vai psiholoģiskās palīdzības/veselības aprūpes speciālistiem. Šī pieeja atbilst pašreizējām diskusijām starp skolotājiem un psiholoģiskās palīdzības speciālistiem par to, vai galvenā darbības joma ir izglītība skolās vai jauniešu labklājība. Šīs abas profesionālās jomas ir atšķirīgas. Piemēram, psiholoģiskās palīdzības speciālists noteikti spēs nodrošināt labāku individuālo atbalstu ilgtermiņā, bet skolotāji labāk prot konkrēto jautājumu vai problēmu attiecināt uz grupām un procesiem, un risināt to, organizējot aktīvas diskusijas/izglītojot attiecīgajā jomā. Rokasgrāmatā izglītošana un psiholoģiskās palīdzības sniegšana tiek nošķirtas, bet, neskatoties uz atšķirīgām izmantotajām (individuālajām/grupu) metodēm, tām ir kopīgs mērķis – palīdzēt jauniešiem izprast savu iekšējo pasauli un emocijas, lai veicinātu sevis izzināšanas procesu un lai palīdzētu izprast mijiedarbību ar citiem cilvēkiem.

Tematu izklāsti

Katra rokasgrāmatas nodaļa ir veidota kā temata izklāsts. Šīs metodes mērķis ir palīdzēt lasītājam labāk izprast nezināmu (vai ne pārāk labi zināmu) tematu. Rokasgrāmatas nodaļas ir sakārtotas noteiktā secībā. Lasītājs var izvēlēties, kuru nodaļu lasīt vispirms. Tie, kuri rokasgrāmatu lasa sistemātiski no sākuma līdz beigām, ievēros to, ka dažās nodaļās daļa informācijas atkārtojas; tas ir tāpēc, ka tematu izklāsti ir veidoti tā, lai tos varētu lasīt katru atsevišķi.

Stāsti

Stāsti ir cilvēka dzīves svarīga daļa. Bērniem patīk pasakas un stāsti. Gandrīz visur pamatā ir stāsti – izrādēs, kinofilmās, augstāko aprindu hronikas sadaļā avīzēs, un tie stāsta par dažādu cilvēku dzīvi, veismēm un neveismēm. Iespējams, cilvēkiem tik ļoti patīk stāsti, jo tie mēdz ļoti personiski aizkustināt. Kad skolā skolotājs sāk stāstīt kādu stāstu, bērni pēkšņi piekļūst un ar interesi klausās. Tā vien šķiet, ka viņi cer rast atbildes uz sev svarīgiem jautājumiem, piemēram, kā es te nokļuvu? Kas mani sagaida nākotnē? Un kas man ir jādara? Stāsti veicina cilvēka iztēli. Dažreiz lasītājs jūt līdzti stāsta varoņiem un iztēlojas sevi viņu vietā.

Rokasgrāmatas autori izmanto šo empātiju veicinošo paņēmieni, lai palīdzētu lasītājiem labāk iedziļināties attiecīgajos jautājumos. Diskriminācija ir vairāk nekā tikai vārds; daudziem cilvēkiem tā ir ikdiena. Reizēm mēs pat nespējam iedomāties, ko citi pārdzīvo, ko viņi jūt vai par ko sapņo. Taču to var mainīt, pievēršot citiem vairāk uzmanības un paraugoties uz pasauli ar viņu acīm. Tā var sajūst to, ko jūt kāds cilvēks, un tā var vieglāk saprast viņa problēmas. Klausoties stāstus un iztēlojoties sevi varoņu vietā, cilvēki vairāk atbalsta tos, kuri tiek diskriminēti, un palīdz viņiem nodrošināt cieņu un vienlīdzību. Tieši tāpēc šī rokasgrāmata ir noformēta stāstu veidā.

Ja jūs esat skolotājs, izglītotājs vai psiholoģiskās palīdzības speciālists, jūs varat kādu no šiem stāstiem izmantot par pamatu sarunai par dažādiem diskriminācijas veidiem un to ietekmi uz

cilvēkiem. Tas ir visvieglākais veids, kā (tieši vai netieši) runāt par apslēptām bailēm, kas, iespējams, ir iemesls tam, kāpēc kāds diskriminē citus cilvēkus. Lai apkarotu diskrimināciju, nepietiek izteikt līdzjūtību tiem, kuriem klājas grūti. Ir arī jāpārvar iekšējās bailes atšķirties no tā, kas ir pieņemts mūsdienu sabiedrībā, un bailes tikt izstumtam vai apvainotam. Tas nav vienkārši. Bet dažreiz cilvēki iemācās atzīt un cienīt atšķirības citos cilvēkos.

„Ievads”

Sadaļā „Ievads” ir sniegta pamata informācija par katru tematu. Ievadā ir arī minētas problēmas, kas var rasties, pārrunājot šo tematu skolā vai konsultācijās.

Apakšnodaļās ir sniegts plašāks apraksts, minot dažādus veidus, kā risināt problēmas attiecīgajā jomā. Rokasgrāmatā ir minētas vairākas stratēģijas, kuras var izmantot profesionālajā (un, iespējams, arī privātajā) dzīvē.

Atceries!

Izglītošana un/vai konsultācijas atsevišķās jomās lielā mērā ir atkarīgas no katra cilvēka personiskajiem uzskatiem, pieredzes un vērtībām. Tāpēc pirms psiholoģiskās palīdzības speciālisti piedāvā palīdzēt citiem vispirms viņam ir jāizvērtē savi uzskati un vērtības. Katrs jautājums ir jāskata no profesionālā viedokļa, bet arī speciālista personiskais viedoklis būtiski ietekmē padomus un to, kā tie tiek doti. Lai neaizvainotu skolēnus vai citus cilvēkus, ir svarīgi noskaidrot savu attieksmi pret attiecībām, reliģiju, seksualitāti, dzīvesveidu, kultūru utt., un to, kāpēc jūsu attieksme it tieši tāda. Nodaļā „Atceries!” ir minēti jautājumi, kas palīdzēs noskaidrot jūsu viedokli šajos jautājumos.

Ir jārikojas ļoti piesardzīgi, un nedrīkst savu viedokli uzspiestu citiem. Risinot kādus notikumus vai citu cilvēku problēmas, var atcerēties savas sajūtas līdzīgās situācijās. Šādas atmiņas var nemanāmi, bet ievērojami ietekmēt mācību vai konsultāciju procesu.

Skolotājam Praktiskie paņēmieni

Vingrinājumi ir ļoti svarīga praktiskās izglītošanas daļa. Šajā rokasgrāmatā ir minēti daži piemēri iedvesmai ikdienas profesionālajā darbībā. Katrs piemērs ir noformēts noteiktā veidā. Vispirms īsi un vienkārši ir izskaidrots šīs metodes mērķis. Pēc tam ir sniegts precīzāks apraksts – šajā sadaļā ir paskaidrots, kā pildīt vingrinājumu. Beigās ir sniegts kāds ieteikums, kas būtu jāņem vērā. Šīs nodaļas mērķis ir vērst lasītāja uzmanību uz noteikta paņēmiena svarīgākajiem aspektiem vai sarežģītām daļām, kurām ir jāpievērš uzmanība, izpildot vingrinājumu.

Pirms izmantojat šajā rokasgrāmatā minētos praktiskos paņēmienus, lūdzam ņemt vērā šādus norādījumus:

- Nav vēlams ļoti personiskus jautājumus, piemēram, par seksuālo orientāciju pārrunāt vienā tikšanās reizē; ir ieteicams sarunu par šo tēmu turpināt vēl citās tikšanās reizēs. Jauniešiem ir vajadzīgs laiks, lai apdomātu jaunu informāciju, un viņiem ir jādod iespēja nākamajā tikšanās reizē uzdot jautājumus. Var arī sadarboties ar kolēģiem, lai izveidotu plānu sarunām par mīlestību un seksualitāti. Ir ieteicams apvienot un nenošķirt sarunu par homoseksualitāti un [hetero]seksualitāti. Vispārīgi runājot par mīlestību un partnerattiecībām, var minēt arī viendzimuma mīlestības piemērus.
- Ir jāstrādā ar pusaudžu personīgo tiešo pieredzi saskarsmē ar

imigrantiem un/vai LGBT. Ko viņi zina par šīm tēmām? Kāda ir viņu pieredze saskarsmē ar imigrantiem un/vai LGBT ģimenē/sabiedrībā?

- Nenovērtējiet par zemu bērnu un pusaudžu zināšanas. Arī bērniem ir neierobežota piekļuve televizoram, filmām un internetam, un viņi tiek pakļauti šajā vidē valdošajiem stereotipiem. Bērni izdomā stāstus, lai rastu atbildes uz neskaidriem jautājumiem. Rezultātā viņu izpratne par cilvēku „atšķirībām” ir nepilnīga. Palīdziet viņiem pareizi saprast jau iegūto, sadrumstaloto informāciju un sniedziet viņiem jaunu un pareizu informāciju. Naivi aizspriedumi, piemēram, uzskats, ka par geju vai lesbieti var kļūt savstarpējas masturbācijas rezultātā vai pieskaroties sava dzimuma pārstāvim, joprojām ir ļoti izplatīti, un tie var radīt nepamatotas un lielas bailes.
- Apsveriet iespēju uzaicināt kādu geju un/vai lesbieti piedalīties sarunā kā ekspertam. Dažās valstīs tiek īstenoti brīvprātīgi projekti, iesaistot līdzīgus cilvēkus, lai izglītotu skolēnus viendzimuma partnerattiecību un attiecīga dzīvesveida jomā. Informācija saziņai ir sniegta pielikumā.

Psiholoģiskās palīdzības speciālistam **Praktiskie paņēmieni**

Šajā nodaļā ir minēti daži ieteikumi, kā palīdzēt lasītājiem risināt un rast atbildes uz dažādiem konkrētiem jautājumiem, kas var rasties imigrantiem un/vai LGBT. Valda dažādi uzskati un tiek izmantotas dažādas konsultēšanas metodes, bet tās vieno uzskats, ka svarīgākais ir sapratne starp psiholoģiskās palīdzības speciālistu un klientu. Lai sadarbība būtu efektīva un lai neļautu personiskiem aizspriedumiem ņemt virsroku, psiholoģiskās palīdzības speciālistiem ir jānoformulē savs viedoklis par homoseksualitāti.

Uzdodiet sev konkrētus jautājumus, lai noformulētu savu viedokli un lai negatīvi neietekmētu lietotāju, jo īpaši neverbālās saziņas veidā.

Dažreiz aizspriedumus un stereotipus var būt grūti atpazīt pat tajos gadījumos, kad homoseksualitāte vairs netiek uzskatīta par slimību vai anomāliju. Psiholoģiskās palīdzības speciālistiem ir jāņem vērā šādi norādījumi (tie ir tikai daži):

- nedrīkst lietotāja problēmas uzreiz saistīt ar viņa/viņas homoseksuālo orientāciju;
- ir jāsaprot tas, ka lietotāja emocionālās problēmas var būt saistītas ar viņa/viņas iekšēju homofobiju;
- ir jāņem vērā iespējamās sekas, kad LGBT atklāj citiem (to skaitā vecākiem, darba devējiem un citiem cilvēkiem) savu seksuālo orientāciju;
- ir jāņem vērā tas, kā aizspriedumi un diskriminācija var ietekmēt migrantu un LGBT ikdienu;
- ir jāņem vērā iespējamās sociālā apkaunojuma sekas un dažādās izpausmes, ar kurām saskaras lesbietes, biseksuāli un geji, kuri pārstāv etniskās minoritātes. Iespējams, šie cilvēki cieš no diskriminācijas etniskās piederības un seksuālās orientācijas dēļ.

Ir jāņem vērā arī tas, ko dažādās kultūrās saprot ar jēdzienu „pusaudzis” – kas ir pusaudzis, kad sākas pusaudža gadi utt. Ja jaunietis, kurš uzauga valstī ar atšķirīgu kultūru, ir pārcēlies uz dzīvi kādā no rietumvalstīm, psiholoģiskās palīdzības speciālistam ir jāņem vērā tas, kas izcelsmes valstī tiek gaidīts no attiecīga dzimuma un vecuma jauniešiem.

Seksuālā identitāte un orientācija

Dažādās kultūrās un valstīs seksualitātei ir raksturīgas atšķirīgas iezīmes un izpausmes.

Seksualitāte ir cilvēka dzīves ļoti svarīga un sarežģīta daļa, jo tā ir saistīta ar cilvēka personības veidošanos un ar attiecību veidošanu ar apkārtējiem. Faktiski runa ir ne tikai par baudas sniegšanu partnerim, bet arī par savstarpēju tuvību, kas ir īpašs un gandarījumu sniedzošs komunikācijas veids.

Turklāt seksualitātei ir svarīga nozīme (...) personības veidošanā, jo seksualitāte palīdz apstiprināt dzimuma identitāti. Seksualitāte ir svarīga arī cilvēka sociālajai attīstībai, jo tā ir saistīta ar simpātijām, emocijām un attiecībām. Tā var arī dažādos veidos bagātināt cilvēka dzīvi, un tā ir svarīga ierosme cilvēkiem vairošos. Piemēram, seksuālu attiecību rezultātā var tikt ieņemts bērns vai var tikt radītas kādas lietas (piemēram, māja, grāmata vai vēl kāds kopīgs projekts). Šie četri seksualitātes aspekti ir sastopami attiecībās starp divām sievietēm, diviem vīriešiem vai starp vīrieti un sievieti.

Gadu gaitā cilvēka personību veido etniskā izcelsme, sociālais statuss, dzimums un seksualitāte. Seksuālā identitāte veido cilvēka izpratni par sevi kā par seksuālu būtni – kā šis cilvēks uztver sevi un kā vēlas, lai viņu uztver citi.

Saskaņā ar eksistenciālo fenomenoloģiju identitāte ir nosacīts iekšējās un ārējās pasaules uztveres apkopojums vai viela, kuras konsistence ar laiku mainās, atkarībā no vajadzībām un iespējām.

Cilvēks tiek uzskatīts par attiecīgajā laikā pastāvošu elementu, kas ir pakļauts laika iedarbībai, proti, tas nāk no pagātnes un tiecas uz nākotni, kas sastāv no lielām un mazām izvēlēm, kuras nepārtraukti izdara dzīvais organisms.

Tādēļ, izvērtējot tikai identitāti, nav iespējams iegūt pilnīgi pareizu priekšstatu, kas laika gaitā nemainīsies. Identitāte ir tas, kas ir pašreizējā brīdī, jeb tas, kā cilvēks runā par sevi ar citiem šeit un tagad. Šajā saistībā identitāti var salīdzināt ar cilvēka biogrāfiju, un cilvēka biogrāfija nepārtraukti mainās.

No bioloģiskā, psiholoģiskā un sociālā viedokļa seksuālā identitāte ir vairāku dimensiju vienība, kas sastāv no šādiem četriem elementiem:

- a) bioloģiskais dzimums;
- b) dzimuma identitāte;
- c) dzimuma vai seksuālā loma;
- d) seksuālā orientācija.

Bioloģisko dzimumu nosaka dzimuma hromosomas, un tās nosaka, vai cilvēks ir vīrietis vai sieviete. Vienam vai diviem no 2000 jaundzimušajiem bioloģisko dzimumu nevar skaidri noteikt. Tādos gadījumos lieto terminu „interseksualitāte/starpdzimums”. Dzimuma identitāti nosaka cilvēka iekšējā piederība sieviešu vai vīriešu dzimumam. Pirmo reizi to saprot, un pirmo reizi dzimuma identitāte tiek noteikta cilvēka dzīves pirmajos gados. Šo procesu, kad cilvēks sevi sāk uztvert kā sievieti vai vīrieti, ietekmē bioloģiski procesi un sociālā vide.

Cilvēks var arī sevi uztvert kā piederīgu abiem dzimumiem vienlaicīgi.

Piemēram, daži cilvēki, kurus uzskatā par piederīgiem „transdzimumam”, nejūt piederību vienam dzimumam. Šos cilvēkus nedrīkst jaukt ar transseksuāliem, kas uzskata, ka viņu ķermenis neatbilst viņu dzimumam, bet šie cilvēki samērā brīvi maina attieksmi un uzvedību, kas attiecīgajā kultūrā ir raksturīga vīriešiem, pret tādu, kas ir raksturīga sievietēm. Transseksuālisms ir cits stāvoklis, kad cilvēkam šķiet, ka viņš/viņa ir piedzimis

„nepareizā ķermenī”, un dažreiz cilvēki veic ķirurģiskas operācijas, lai ķermenī anatomiski pēc iespējas precīzāk pielāgotu savai dzimuma identitātei.

Dzimuma loma ir pieņemumu kopums, kas attiecīgajā kultūrā nosaka sievietes un vīrieša uzvedības standartus. Tāpēc katram dzimumam ir raksturīgs uzvedības modelis (kas ir raksturīgs sievietēm un kas – vīriešiem), un kultūrā un sabiedrībā tiek noteikti atbilstoši kritēriji par cilvēka izskatu (izturēšanās, matu sakārtojums utt.), ķermeņa valodu un izturēšanos.

Līdzšinējā pieredze attiecībā uz cilvēku, kura izturēšanās un uzvedība neatbilst attiecīgajiem stereotipiem, var atšķirties atkarībā no kultūras un sabiedrības, kurā dzīvo attiecīgais cilvēks. Cilvēka dzimuma loma parasti veidojas vecumā no trīs līdz septiņiem gadiem.

Sieviešu diskriminācija gandrīz vienmēr ir saistīta ar dzimuma identitāti, nevis konkrēti ar seksuālo identitāti.

Seksuālā orientācija ir seksuāla, emocionāla un sentimentāla savstarpējā pievilcība, un tā var būt vērsta pret sievietēm, vīriešiem vai pret abu dzimumu pārstāvjiem. Kā redzams, šajā definīcijā ir iekļauti divi aspekti, proti, simpātijas un erotiskais aspekts, un dažreiz šie abi aspekti var neatbilst. Patiesībā, iespējams, ka cilvēks galvenokārt iemīlas sava dzimuma pārstāvjus/pārstāvēs, bet erotiski viņu vairāk saista pretējā dzimuma pārstāvji/pārstāves.

Kā paskaidrots iepriekš tekstā, runājot par identitāti, iepriekš minētie jēdzieni ir nepastāvīgi, jo tie var attīstīties un mainīties laika gaitā un atkarībā no kultūras un no tā, kā dažādos laikos un dažādos kontekstos tiek runāts par seksualitāti. Piemēram, visos laikos ir bijušas sievietes, kuras iemīlas sievietēs un kuras saista seksuālas attiecības, un vīrieši, kuri iemīlas vīriešos un kuras saista seksuālas attiecības. Bet šos cilvēkus nesauca par lesbietēm vai gejiem, jo šie jēdzieni ir izveidojušies samērā nesen.

Dažādās kultūrās cilvēkus iedala heteroseksuāļos, homoseksuāļos un biseksuāļos, ņemot vērā šo cilvēku seksuālo partneru izvēli, un šo iedalījumu ietekmē arī vēsturiski un kultūras aspekti. Šajā saistībā var būt grūti noteikt, vai cilvēks ir heteroseksuālis, homoseksuālis vai biseksuālis. Vai sieviete, kam bija 12 gadu ilgas attiecības ar citu sievieti un kas apprecas ar vīrieti, ir heteroseksuāla sieviete? Vai precēts vīrietis, kurš pusaudža vecumā regulāri nodarbojās ar savstarpējo masturbāciju ar savu draugu, ir biseksuālis? Seksualitāte ir vairāk nekā „tikai” dzimumakts vai orgasms. Iekāre ir sarežģīts process: katram cilvēkam ir savs priekšstats par mīlestību un seksu (un tas ir cieši saistīts ar piederību kādai kultūrai un izglītību). Seksuālās fantāzijas var ievērojami atšķirties no seksuāla rakstura darbībām īstenībā, no cilvēka personiskajiem uzskatiem par šādām darbībām un no tā, kā kāds sevi ar tām identificē. Katram cilvēkam var būt atšķirīgs priekšstats par heteroseksuālismu, biseksuālismu vai homoseksuālismu, un faktiski šos jēdzienus nevar pilnīgi precīzi definēt.

Jēdziens „homoheteroseksuālisms” pirmo reizi tika minēts 1860.gados, un daļēji to lietoja tāpēc, lai paskaidrotu, kāpēc tiek uzskatīts, ka vien dzimuma attiecības nav tik labas, cik sekss ar pretējā dzimuma pārstāvi. Jēdziens „heteroseksuālisms” izplatījās, jo tika izdomāts vārds, kas izceļ seksuālās piederības atšķirības, un tas vairāk ietekmēja cilvēku izturēšanos nekā iepriekš. Radās jauns jēdziens – „homoseksuālis”. Arvien biežāk šo „dažādību” izcēla, lai iegūtu varu pār kādu cilvēku, piemēram, nosodot viņu par viņa seksuālo piederību. Kopš 20.gadsimta beigām Rietumvalstīs darbojās vairākas kustības, kuras cīnās par lesbiešu, biseksuāļu un geju vienlīdzīgām tiesībām. Pašlaik dažās kultūrās un sabiedrībās attieksme pret homoseksuālismu ir uzlabojusies. Dažās valstīs lesbietēm un gejiem ir gandrīz tādas pašas tiesības kā heteroseksuāļiem, lai gan arī šajās valstīs daudzi šos cilvēkus joprojām sociāli diskriminē. (Pielikumā skatīt 2011.gada maijā izveidoto Eiropas Varavīksnes karti.)

Jaunākie pētījumi seksualitātes jomā liecina, ka, neskatoties uz to, ka lielākajai daļai cilvēku ir vismaz dažas domas vai fantāzijas par abu dzimumu pārstāvjiem, mazākā daļa no aptaujātajiem uzdrīkstas ļauties šai iekārei. Pašlaik Rietumvalstu kultūrā un sabiedrībā tiek prasīts noteikt piederību heteroseksuāliem vai homoseksuāliem, un šajā saistībā biseksuālisms ne vienmēr tiek uzskatīts par atsevišķu kategoriju. Pirmkārt, tas ir tāpēc, ka daudziem ir ārkārtīgi grūti būt „kaut kur pa vidu”. Otrkārt, dažādās kultūrās un sociālajās grupās daudzi cilvēki homoseksuālas attiecības joprojām noniecina, un tas rada bailes, jo īpaši jauniešiem, kuri vēl nejutās pārliecināti par savu seksuālo orientāciju.

Seksuālo piederību, piederību kādam dzimumam, kā arī seksuālo un etnisko piederību veido vairāki aspekti. Pašlaik tiek uzskatīts, ka cilvēka identitāte veidojas jaunībā un ka ar laiku tā var mainīties, lai gan vairāki identitātes aspekti nemainās. Personiskā identitāte neveidojas patstāvīgi. Cilvēka identitāte veidojas, ņemot vērā vairāk vai mazāk tradicionālus piemērus un paraugus. Cilvēka identitāte ir kā mozaīka, kas sastāv no vairākiem elementiem.

Tāpēc nevar spriest par, piemēram, beļģu, musulmaņu, strādnieku vai lesbiešu būtību, jo cilvēka uzvedību parasti nosaka vienlaikus vairāki aspekti. Arī jēdziens „kultūra” vairs nav nemainīga, viendabīga, noslēgta un konstanta sistēma, un vairāki faktori liecina, ka seksuālā orientācija ir elastīgāka nekā daudziem šķiet.

Kas ir diskriminācija?

Homonegatīvisms – vai drīzāk negatīva attieksme pret LGBT (parasti to dēvē par homofobiju) – var izraisīt sociālu un juridisku diskrimināciju. Juridiska diskriminācija ir nevienlīdzīga attieksme pret homoseksuāliem un heteroseksuāliem (piemēram, viendzimuma pāru neatzišana) starptautiskos nolīgumos, valsts vai vietējos tiesību aktos. Sociālā diskriminācija ir nevienlīdzīga attieksme pret cilvēkiem no iestāžu, uzņēmumu, plašsaziņas līdzekļu vai citu cilvēku puses.

Seksuālā orientācija salīdzinājumā ar citiem diskriminācijas veidiem

Diskriminācija ir nevienlīdzīga attieksme pret cilvēku vai cilvēku grupu. Diskriminētie cilvēki tiek uzskatīti par apkaunojumu. Pret šiem cilvēkiem izturas citādāk, jo valda uzskats, ka viņiem nepienākas tādas pašas tiesības vai cieņa, kā citiem. Par kauna traipu uzskata, piemēram, dzimumu, etnisko izcelsmi, reliģisko piederību, vecumu, seksuālo orientāciju un invaliditāti. Seksuālā orientācija un reliģiskā piederība var nebūt acīmredzama. Par apkaunojošu tiks uzskatīta tāda persona, kas jūt simpātijas pret sava dzimuma pārstāvi un kas savas jūtas izrāda publiski. Tas nozīmē, ka homoseksuāli var izvairīties no diskriminācijas, slēpjot savas jūtas. Tāpēc diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ atšķiras no citiem diskriminācijas veidiem, piemēram, no diskriminācijas etniskās izcelsmes dēļ, ko ādas krāsas, valodas vai citu pazīmju dēļ ne vienmēr var noslēpt no citiem.

Sabiedrības negatīvas attieksmes pret acīmredzamu homoseksuālismu dēļ homoseksuālisms tiek slēpts, jo īpaši ikdienas dzīvē. Bieži lesbietes, biseksuāli un geji cenšas izvairīties no negatīvas attieksmes, izturoties tā, kā tas ir pieņemts heteroseksuāliem jeb izliekoties par heteroseksuāliem. To dēvē par „izlikšanos” vai „heteroseksuālu izturēšanos”. Heteroseksuāli to veicina, nerunājot par seksuālo orientāciju vai pat nepieļaujot sarunas par šo tēmu. Lesbietes un geji bieži neuzdrīkstas runāt par savu partneri vai atklāti parādīt savas attiecības, publiskās vietās sadodoties rokās, jo šiem cilvēkiem ir bail no negatīvas attieksmes. Sliktākajā gadījumā šie cilvēki var zaudēt darbu vai var tikt sabojātas attiecības ģimenē. Ilgi dzīvojot ar tādām bailēm, var tikt apdraudētas attiecības vai tās

pat var izjaukt.

Turklāt šīs un līdzīgas bailes rada nepārtrauktu stresu, kas var kaitēt iesaistīto cilvēku veselībai (*minoritātes stress*, sk. 4. tematu izklāstu).

Imigranti līdzīgi kā lesbietes, geji un biseksuāļi arī ir spiesti cīnīties pret aizspriedumiem, jo sabiedrības lielākā daļa uzskata, ka šie cilvēki neatbilst standartam, paražām vai noteikumiem. Nepareizu un pārāk plaši izplatītu aizspriedumu rezultātā cilvēki domā, ka lesbietes un geji nespēj veidot ilgtermiņa attiecības, ka viņus galvenokārt interesē sekss un ka viņi nespēj rūpēties par bērniem. Bieži etniskās grupas tiek uzskatītas par noziedzniekiem vai valda uzskats, ka šos cilvēkus interesē tikai labumi, ko var gūt mītnes zemē. Šādi stereotipi var negatīvi ietekmēt abu grupu pārstāvjus (etniskās minoritātes vai homoseksuāļus) darba jomā vai veidojot sociālos kontaktus ar citiem cilvēkiem. Cilvēkus, kas pieder etniskajām minoritātēm, parasti diskriminē kultūras (ēšanas paradumi u.c.) vai apģērba (galvas lakati u.c.) dēļ. Lesbietes un geji diskriminē neatbilstību dēļ, izvēloties partneri. Imigranti, kas mīl sava dzimuma pārstāvi un/vai nodarbojas ar seksu ar sava dzimuma pārstāvi, bieži cieš no vairākiem diskriminācijas veidiem. Patiesībā, no vienas puses, daudzi cieš no aizspriedumiem, ja viņš/viņa ir gejs, lesbiete vai biseksuālis, un, no otras puses, šī cilvēka ģimene neatbalsta viņa/viņas izvēli, kā tam vajadzētu būt, jo radinieki ir pārliecināti, ka homoseksuālisms nav savienojams ar attiecīgajām tradīcijām, kultūru vai reliģiju.

Kā izpaužas diskriminācija?

Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāizskaidro daži jēdzieni un termini, kas ir svarīgi, lai saprastu, kā izpaužas diskriminācija. Tomēr šajā rokasgrāmatā galvenokārt ir minēti diskriminācijas psiholoģiskie un sociālie aspekti.

Rasisms

Rasisms ir psiholoģiska un/vai politiska attieksme – pamatojoties ar kādas rases (pēdējā laikā kaukāziešu izcelsmes) šķietamu pārkumu pār citām rasēm –, kas atbalsta vai veicina sociālo diskrimināciju un kontrolē sociālās mobilitātes mehānismus par labu vairākumam. Rasistu teorijas uzsver dažādas atšķirības (piemēram, ādas krāsu, etnisko izcelsmi vai tautību) un ideoloģiski pamato un uzspiež lēmumus, kas paredz mainīt attiecīgo cilvēku dzīves apstākļus.

1965. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācijā par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu⁵ ļoti skaidri ir noteikts, ka cilvēku diskriminācija rases, ādas krāsas vai etniskās izcelsmes dēļ ir uzskatāma par cilvēka cieņas aizskaršanu un ka par to ir jāsoda kā par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizskaršanu saskaņā ar Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju.

Tomēr nav skaidrs, vai minoritāšu grupu pārstāvjus, kas pauž naidīgu attieksmi pret jebkuru vairākuma grupu pārstāvjiem, var uzskatīt par „rasistiem”, ja viņu darbībām nav tādu pašu seku attiecībā uz privilēģijām un varas gūšanu.

Nākamajās rindkopās ir aprakstīts tas, ka geji un lesbietes ir diezgan līdzīgā situācijā attiecībā uz „vairākuma kultūru”.

Homofobija un homonegatīvisms

Homofobija parasti ir bailes, nepatika, neiecietība un naid pret homoseksuālismu un homoseksuāļiem. Pētnieki to uzskata par spēcīgu un neracionālu nepatiku, jo nav objektīva iemesla baidīties no lesbietēm, gejiem vai viņu dzīvesveida. Šīs aizspriedumainās sajūtas vairo mītus, stereotipus un diskrimināciju un vardarbību pret homoseksuāļiem un biseksuāļiem. Lesbietes, geji un biseksuāļi aug sabiedrībā, kurā valda homofobija, un parasti šie cilvēki šos negatīvos stereotipus atceras, un tas spēcīgi ietekmē viņu pašcienību. To dēvē par „iekšējo homofobiju”.

5 Pieņemts 1965. gada 12. decembrī.

Daži kritiķi ir atzinuši, ka termins „homofobija” ir nepilnīgs. Pirmkārt, cilvēki, kuriem ir kāda fobija kā slimība (piemēram, klaustrofobija, agorafobija) cenšas izvairīties no bailu cēloņa. Patiesībā, cilvēkus, kas sirgst ar homofobiju, pārāk uztrauc homoseksuālisms, un viņi mēģina to apkarot. Bet šie cilvēki neizrāda fizioloģisku reakciju uz homoseksuālismu, kā tas parasti ir citu fobiju gadījumā. Gluži pretēji, homofobi dažreiz pārāk baidās no homoseksuālisma un cenšas to aktīvi apkarot.

Otrkārt, vārds „homofobija” tiek saprasts kā pret lesbietēm un gejiem vērsti aizspriedumi vai slimība, bet tā tas nav (tas attiecas arī uz rasismu). Homofobija drīzāk ir sociāla parādība, kuras pamatā ir kultūras ideoloģija un attiecības starp dažādām grupām.

Lesbiešu, geju un biseksuāļu diskriminācija nav uzskatāma par fobiju vai slimību, un mūsdienu zinātnieki, kuri darbojas sociālo zinātņu jomā, labprātāk lieto terminus „homonegatīvisms” vai „ar seksualitāti saistīti aizspriedumi”, kas ir saistīti ar dažādām negatīvām sajūtām, negatīvu attieksmi un izturēšanos pret homoseksuāļiem, kas pārmantojas no paaudzes paaudzē. Tomēr lielākā daļa cilvēku joprojām dod priekšroku vārdam „homofobija”, lietojot to kā sinonīmu vārdam „homonegatīvisms”. Rokasgrāmatā „Iepazīstot dažādību” tiks lietots vārds „homofobija”.

Heteronormativitāte

Šajā rindkopā tiks runāts par vērtībām un standartiem; šie divi jēdzieni parasti tiek nodalīti, bet patiesībā tie veido vienotu kopumu par pieņemtiem cilvēku uzvedības modeļiem. Runājot par „seksuālām jūtām”, vairums cilvēku domā, ka visi cilvēki ir heteroseksuāli orientēti. Runājot par „dzimumu”, vairums cilvēku domā, ka visi cilvēki iedalās „vīriešos” vai „sievietēs”, un tas saistībā ar izturēšanos vai ar dzimuma lomu saistītiem paraugiem rada šaubas, tas bieži rada arī nedrošības sajūtu un var veicināt negatīvu un diskriminējošu attieksmi un izturēšanos, kā norāda transdzimuma personas.

Vairums cilvēku „vīrišķās” iezīmes vērtē augstāk par „sievīšķajām” iezīmēm, un tāpēc pret tiem vīriešiem, kuru vaibstos ir redzamas „sievīšķīgas” iezīmes, izturas „kā” pret sievietēm, un bieži sabiedrībā šos vīriešus nīcina par to, ka viņi brīvprātīgi atsakās no sava spēcīgā stāvokļa. Lesbietes bieži tiek noniecinātas, un cieš no dijkāršas diskriminācijas – kā sievietes un kā homoseksuālas personas. Šie piemēri parāda saistību starp heteroseksuālismu, lesbiešu, geju un biseksuāļu diskrimināciju un seksismu un atspoguļo arī to, kā sociālās normas un vērtības ietekmē cilvēku uzvedību, atbalstot sociālo atstumtību un diskrimināciju.

Heteroseksuāļi arī cieš no heteroseksismu radītajām problēmām. Arī uz šiem cilvēkiem tiek attiecinātas vispārpieņemtās normas. Tas var izraisīt konfliktus, pārrunājot pienākumus un lomas, veidojot attiecības (piemēram, par sīkiem mājas darbiem un naudas pelnīšanu). Pasīvi pielāgojoties pieņemtajām lomām, pieaug spiediens, un tas traucē cilvēkiem pilnīgi atstāt kritisko domāšanu un individualitāti. Vīriešiem jo īpaši grūti var būt izveidot ciešu draudzību ar citiem vīriešiem un izvairīties no fiziska kontakta, lai viņus neuzskatītu par memmesdēliņiem vai gejiem.

Runājot par romantiskām attiecībām, vairums cilvēku domā, ka visi vēlas ilgas un monogāmas attiecības un veidot ģimeni, un dažreiz viņi domā, ka sekss ir paredzēts tikai tam, lai vairotos. Daudzus cilvēkus biedē uzvedība vai uzskati, kas pārāk atšķiras no uzvedības vai uzskatu standartiem, kas ir pieņemti attiecīgajā sabiedrībā. Šie cilvēki apvairina un nopel attieksmi, kas viņuprāt ir „pārāk atšķirīga”. Tāpēc daži cilvēki, kurus ietekmē iepriekš minētie uzskati, cenšas savu it kā „nenormālo” uzvedību slēpt.

Tātad saistība starp heteroseksismu un homofobiju ir nepārprotama. Homofobija ir arī daļa no sociālā un ideoloģiskā uzskatu kopuma, kas atbalsta noteiktus uzvedības un attiecību modeļus un attiecību un sociālās darbības standartus. To dēvē arī par „heteroseksuālisma standartu”, jo noteikts standarts paredz, ka vienīgais atbalstāmais attiecību veids ir tra-

dicionālās heteroseksuālas attiecības.

Cilvēkiem ir vajadzīgs iekšējais miers, un viņiem ir svarīgi saņemt sabiedrības atbalstu. Viens no svarīgākajiem faktoriem, kas veicina neiecietību, ir tajā, ka cilvēki jūtas nedroši par to, vai viņi var saglabāt sociāli pieņemamu identitāti un statusu. Šādas nedrošības rezultātā, iespējams, šie cilvēki pārāk pieturas pie stingriem standartiem un saistītiem kritērijiem. Lai sevi un citus pārliecinātu, ka šo cilvēku identitāte ir vērtīgāka, cilvēki mēdz „sodīt” citus, kuri tai neatbilst, un ar šiem cilvēkiem mēdz saistīt dažādas diskreditējošas darbības un īpašības. Tas varētu būt par iemeslu daudziem pašreiz aktuālajiem etniskajiem konfliktiem.

Homofobijas veidi

Negatīvu vai diskriminējošu izturēšanos var iedalīt vairākās pakāpēs:

- sociālā marginalizācija;
- tiesību neievērošana;
- pazemošana;
- draudi;
- vardarbība.

Sociāla norobežošanās un pazemošana ir visizplatītākie diskriminācijas veidi, ar ko homoseksuāli saskaras ikdienā. Protams, vardarbība ir visnēlīgākais veids. Dažreiz cilvēkus apvairo vai pat fiziski aizskar, dažreiz tiek sabojāts viņu īpašums un pārstāvētās organizācijas, iestādes un bojātas šo cilvēku pulcēšanās vietas.

Apburtais loks – homofobijas un rasisma veicināšana

Diskriminācija ir kā apburtais loks. Ja cilvēks atšķiras no tā, ko ir pieņemts uzskatīt par „normālu”, tas rada šaubas citiem cilvēkiem un var likt šiem cilvēkiem justies nepārliecinātiem vai pat radīt bailes. Šī pirmā *sajūta* var veicināt negatīvu *attieksmi*, kas savukārt var izraisīt negatīvu *rīcību*. Daudzi geji, lesbietes un biseksuāli cenšas izvairīties no šādas diskriminācijas, „izturoties kā heteroseksuāli” vai izliekoties par heteroseksuāliem. Tādējādi šos cilvēkus nevērtē kā homoseksuālus, un acīmredzami homoseksuāli ir tikai geji un lesbietes, kuri neslēpj savu seksuālo orientāciju. Protams, šo cilvēku izturēšanās tiek attiecināta ar visiem LGBT. Ja daļa cilvēku izliekas, iespaids par homoseksuālismu ir nepilnīgs. Tas pastiprina vispārējo uzskatu, ka visi homoseksuāli ir „maza anomāla minoritāte”, saistot homoseksuālismu ar negatīvām emocijām, kas ir sākums apburtajam lokam. Arvien biežāk homoseksuālisms tiek uzskatīts par anomāliju, un tas pastiprina bailes un aizvainojumu. Rezultātā var arī pieaugt iespējamība saskarties ar negatīvu attieksmi un izturēšanos. Tāpēc diskriminācijas psiholoģiski sociālo procesu var uzskatīt par patstāvīgu apburto loku. Šis teorētiskais pieņēmums izskaidro arī diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ.

Pielāgoties spējīga identitāte drošā vidē

Ja neiecietības iemesls ir pieķeršanās negrozāmiem pieņēmumiem par identitāti un saistītiem ar to aizspriedumiem, efektīvs līdzeklis būtu atbalsts „pielāgoties spējīgu” personību izveidei un pilnveidei. Cilvēki ar „pielāgoties spējīgu” personību atšķirībā no cilvēkiem ar stingriem uzskatiem, spēj vieglāk mainīt uzvedību un dzīvesveidu, pielāgojoties jaunām vajadzībām un apstākļiem. Šie cilvēki jūtas droši, jo viņiem ir pašcieņa un viņu labsajūta nav atkarīga no citu cilvēku pieņemtiem standartiem vai stereotipiem. Viņiem apstākļu maiņa šķiet interesants pavērsiens un nebūt ne apdraudējums.

Pielāgoties spējīgas personības var pastāvēt tikai drošā vidē. Lai to nodrošinātu, ir precīzi jādefinē cilvēku savstarpējo attiecību modelis, ņemot vērā atšķirības, dažādību un apstākļus, kas var būt biedējoši, un ņemot vērā to, kas šiem cilvēkiem ir vajadzīgs, lai viņi justos droši.

To vislabāk var izdarīt skolā, jo jaunieši autoritatīvā vidē var iemācīties izcelt un pieņemt cilvēku atšķirības.

Kā cīnīties pret diskrimināciju?

Galvenie mērķi

Vispirms ir jānosaka vēlamais rezultāts. Vispārīgi sakot, var noteikt divus mērķus izglītības un psiholoģiskā atbalsta jomā, atbalstot pusaudzū un pieaugušo homoseksuālismu. Pirmkārt, ir jāsamazina diskriminācija jauniešu vidū. Otrkārt, ir jāstrādā ar pusaudžiem, kuri pieder vispārējai mērķa grupai un kurus saista sava dzimuma pārstāvji/pārstāves. Konkrēts mērķis varētu būt palīdzēt šiem jauniešiem pieņemt savas jūtas un paust šīs jūtas dzīvē atbilstoši šo cilvēku sociālajai un personīgajai situācijai.

Tie ir ļoti vispārīgi mērķi, un ir ļoti grūti noteikt, vai šie mērķi ir sasniegti, un cik precīzi tie ir sasniegti. Padomājiet par šādiem jautājumiem: ko nozīmē apgalvojums, ka viens no mērķiem ir palīdzēt pieņemt sevi? Vai tas nozīmē, ka pusaudžiem ir jābūt atvērtākiem attiecībā uz savām jūtām un citu cilvēku jūtām? Vai runa ir par iecietību un „normālo” homoseksuālu pieņemšanu vai arī runa ir par cienīgu attieksmi pret geju un lesbiešu visa veida dzīvesveidiem? Un, sakot, ka mērķis ir „samazināt diskrimināciju”, tieši par kādu diskrimināciju ir runa?

Vai mērķis ir panākt to, lai pusaudži neapvainotu gejus un lesbietes? Vai mērķis ir likt viņiem saprast to, kāpēc pašlaik daudzās pasaules valstīs geji un lesbietes nedrīkst laulāties?

Mērķi ir dažādi, un dažus no šiem mērķiem nevar sasniegt, īstenojot pasākumus tikai skolās.

Vispārējās stratēģijas situācijas uzlabošanai

Neiecietība ir jāapkaro visos iepriekš tekstā minētā apburtā loka līmeņos. Bet rokasgrāmatā „Iepazīstot dažādību” galvenokārt ir aprakstīts tas, kā rīkoties klasē vai psiholoģiskā atbalsta konsultācijās.

- Sākumā ir jāpārrunā alternatīvas heteroseksuālajiem sociālajiem standartiem, lai izvērtētu sociālos standartus un lai novērtētu, kuros gadījumos tie ir neatbilstoši, un lai tos labotu.
- Var iemācīties tikt galā ar „negatīvām” emocijām, ko rada saskarsme ar citiem cilvēkiem, jo īpaši, ja tās ir saistītas ar attiecīgā cilvēka pieredzi un ja viņš mācās šīs emocijas nosaukt vārdā, piemēram, bailes un dusmas. Bieži vien neaizsargātāko grupu biedriem ir ļoti grūti izprast savas emocijas un nosaukt tās vārdā, uzskatot tās par „ienaidnieku”. Tāpēc ir grūti prasīt šiem cilvēkiem saprast neiecietīgo cilvēku bailes un dusmas.
- Grupu un starpnieka darbā īpaši svarīgi ir galvenokārt censties paplašināt cilvēka uzskatus. Lai to panāktu, var lūgt attiecīgo cilvēku padomāt par viņa priekšstatu izcelsmi un pamatotību, un veicināt šo cilvēku līdzdalību, norādot, ka no tās labums ir gan pašam, gan sabiedrībai.
- Vēl var noteikt jomas, kurās uzvedību var kontrolēt, uzmanību galvenokārt pievēršot tieši uzvedības izmaiņām (piemēram, nosakot pamatnoteikumus un labojot negatīvu uzvedību).

Ir svarīgi saprast, ka pusaudzis nevar uzreiz no homofoba kļūt par iecietīgu cilvēku vai pat tādu, kas pieņem atšķirīgo. Homofobija un heteronormativitāte ir ļoti spēcīgi „aspekti”, un tos nevar uzreiz izmainīt. Tie drīzāk ietver vairākas ar dažādām jomām saistītas vērtības un standartus. Atkarībā no grupas vai no konkrētā cilvēka viens aspekts (piemēram, seksualitāte) var būt galvenā problēma, bet citi aspekti var būt mazāk svarīgi. Speciālistiem ir jāprot analītiski izvērtēt savu un arī savu skolēnu vai lietotāju attieksmi, lai noteiktu iespējamās problēmas un fāzes, kuras attiecīgajā brīdī ir aktuālas katram cilvēkam vai grupai. Jo īpaši skolotājiem, kā arī speciālistiem psiholoģiskā/sociālā/veselības aprūpes atbalsta jomā ir jānosaka pagaidu mērķi un soli pa solim jāatbalsta skolēnu personības izaugsme. Piemēram, strādājot ar grupu, kas pretojas uztvert informāciju par homoseksuālismu, ir nepamatoti cerēt, ka skolēnu attieksme mainīsies. Tādā gadījumā, lai iesaistītu pusaudžus, pirmkārt un galvenokārt,

cilvēki ir vairāk jāinformē par attiecīgo tēmu. Strādājot ar iecietīgiem pusaudžiem, kuriem, pārrunājot šo tēmu klasē, jau ir izveidojies savs viedoklis, var būt neiespējami panākt, lai iecietībai sekotu reālas darbības, un pēkšņi ir iespējama pretestība. Tas var notikt tāpēc, ka daži jaunieši ir „iecietīgi” tikai tāpēc, ka tā ir pieņemts sabiedrībā, lai gan viņu personīgais viedoklis vēl nav noformulēts. Tādā gadījumā vispirms ir jāvelta laiks, atzinīgi novērtējot pusaudžu iecietību (piemēram, pārrunājot, kurus homoseksuālisma aspektus jaunieši pieņem vai nepieņem), un pēc tam iecietība vai pieņemšana ir jāskata attiecināt uz konkrēto cilvēku (piemēram, ja skolēns saka, ka viņam/viņai ir pieņemamas monogāmas seksuālas attiecības, bet ne gadījuma sakari, jo viņš/viņa vēlas monogāmas attiecības).

Cīņa pret aizspriedumiem

Vissvarīgākais ir teikt patiesību. Šķiet kārdinoši mēģināt „labot” stereotipus par homoseksuālismu un biseksuālismu, cenšoties tos noliegt. „Nē, homoseksuāli nemēģina provocēt citus!” Šādi apgalvojumi ir bezjēdzīgi, jo īpaši tad, ja pusaudži ir saskārušies ar homoseksuāliem un biseksuāliem, kas viņus ir „provocējuši”, un ja viņu sacītais netiek uztverts nopietni. Stereotipi ir pārspīlēti, bet parasti tiem ir pamats. Piemēram, daži homoseksuāli joko par pārliecinātu heteroseksuālismu vai pārspīlētu homoseksuālismu, un parasti tas notiek tāpēc, ka viņiem ir bail no tādas attieksmes un viņi vēlas panākt to, lai tā būtu mazāk apdraudzoša.

Tas ir paš aizsardzības veids, kāds mēdz būt humors, bet to var uzskatīt arī par pamatotu un saprotamu provokāciju. Tāpēc pareiza stratēģija būtu noskaidrot cēloni, nevis tikai noliegt šādus aizspriedumus. Tāpēc izglītotājiem un psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālistiem ir jāspēj nodrošināt pietiekamu informāciju par geju, biseksuālu un lesbiešu dzīvesveidu. Ir jāņem vērā gadījumi, kad homoseksuāli provocē pusaudžus, kas ir heteroseksuāli. Bet pusaudži tiek provocēti ar heteroseksuālismu saistītu standartu dēļ, un šie standarti parasti ir stingri, un nebūt ne vienmēr tas nozīmē, ka gejs vai lesbiete cenšas kādu provocēt. Pat tādā gadījumā, ja homoseksuālis izrāda interesi par heteroseksuāli (šajā gadījumā runa nav par seksuālu uzmākšanos), heteroseksuālis var iemācīties atteikties homoseksuālim tā, lai viņam nebūtu sajūtas, ka viņa seksuālā identitāte vai orientācija tiek provocēta. Tāpat ir jārikojas arī homoseksuāliem, ja par viņiem *interesi izrāda* heteroseksuālis.

Rīcība negatīvas izturēšanās gadījumā

Ir svarīgi arī saprast, ka visiem ir emocijas un personīgais viedoklis par homoseksuālismu un seksualitāti kopumā. Izglītotājiem un psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālistiem ir jāizpēta sava un citu attieksme, jo īpaši, ja tā ir negatīva. Lai to izdarītu, jauniešiem ir jādod telpa un daudz laika, lai noskaidrotu savu personīgo attieksmi. Ieteicams *nenovērtēt* pārāk zemu/augstu vai noliegt diskriminējošus/negatīvus komentārus, bet uztvert tos kā iespējamus sarunu tematus un izmantot tos, lai palīdzētu veidot jaunu un godbijīgāku attieksmi. Lai to panāktu, izglītotājiem un psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālistiem ar jauniešiem ir jāveido attiecības, kuru pamatā ir uzticība.

Savu emociju kontrole

Izglītotājiem un psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālistiem ir jāsaprot, ka viņu attieksme un viedoklis par homoseksuālismu, biseksuālismu un heteronormativitāti ietekmē viņu stundu un konsultāciju rezultātus. Pusaudži viegli uztvers skolotāja vai konsultanta attieksmi vai paniku, kas pārņem skolotāju vai konsultantu brīdī, kad pusaudzis izsaka kādu negatīvu piezīmi. Turklāt ir ieteicams sadarboties ar kolēģiem, lai arī viņi būtu informēti par šo tematu.

Protams, heteroseksuāli nevar pilnīgi iztēloties, ko nozīmē būt homoseksuālim. Cilvēks var būt „iecietīgs”, bet vienlaikus justies „neērti”, iztēlojo-

ties dzimumaktu starp viena dzimuma pārstāvjiem.

Ja jūs nejūtaties pārliecināts, runājot par homoseksuālismu, ieteicams par šo tematu uzzināt vairāk un atklāt savu viedokli, nevis to noliegt vai slēpt.

Darbs ar dažādām grupām

Runājot par homoseksuālismu, dažādas cilvēku grupas reaģē atšķirīgi. Cilvēka viedoklis un tas, kā šis viedoklis tiek veidots, ir atkarīgs no cilvēka vecuma, izglītības līmeņa, vides un kultūras un/vai etniskās izcelsmes. Dažiem liela nozīme var būt bailēm tikt atstumtiem. Citu cilvēku viedokli būtiski var ietekmēt reliģiskie uzskati. Šie aspekti ir jāņem vērā, lai nodrošinātu efektīvu psiholoģisko atbalstu un izglītību. Lielākā daļa pusaudžu Eiropā ir heteroseksuāli, bet tam ir atšķirīgi iemesli, un tie ir jāņem vērā. Turklāt uzmanība galvenokārt ir jāpievērš jauniešiem un citām etniskām un reliģiskām grupām, kuru mūsdienās skolās ir ļoti daudz.

Viens risinājums, ko var izmantot gan grupā, gan individuālā nodarbībā, ir nodarbības vai psiholoģiskā atbalsta konsultācijas sākumā uzdot dažus jautājumus par homoseksuālismu. Tam ir divi labumi. Pirmkārt, pusaudži var izteikt viedokli un paust emocijas, un, otrkārt, skolotājs vai psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālists var gūt tūlītēju priekšstatu par attiecīgās grupas viedokli par sajūtām, dzimumu un seksualitāti.

Risinājumi kultūru atšķirību gadījumā

Lai mazinātu pusaudžu nevēlēšanos runāt par šo tēmu un tad, ja izglototājs vai psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālists var pāņākt uzticēšanos un piekrišanu, ieteicams izmantot visaptverošo/holistisko pieeju. Ļoti svarīgi ir vispirms dot pusaudžiem pietiekami daudz laika pārrunāt savu pieredzi, bailes un sarūgtinājumu. Ir jāļauj viņiem droši atklāt viņiem zināmos stereotipus un aizspriedumus. Gadījumos, kad satiekas dažādu kultūru pārstāvji, ir arī svarīgi, lai izglototājs un psiholoģiskās/sociālās/veselības aprūpes jomas speciālists atbalsta jomā zinātu, kādi ir viņu skolēnu vai klientu dzīves apstākļi, un tie ir jānoskaidro kopīgā sarunā, lai pusaudžim būtu pārliecība, ka viņš tiek uztverts nopietni un ka viņš tiek pieņemts.

Var būt ieteicams arī izveidot skolas manifestu vai kopīgu paziņojumu, ņosakot vērtības saistībā ar abpusēju cieņu un diskriminācijas aizliegumu. Šajā paziņojumā ir skaidri jānorāda, ka nevienam nav tiesību diskriminēt citu cilvēku dzimuma, etniskās izcelsmes, vecuma, invaliditātes vai seksuālās orientācijas dēļ.

Šis paziņojums ir jāsapatavo kopā ar visiem iesaistītajiem cilvēkiem, jo īpaši ar pusaudžiem.

Ieteikumi starpkultūru dialoga veicināšanai

(Citāts no Georga Auernhaimera (Georg Auernheimer) grāmatas „Ievads starpkultūru pedagoģijā” („Einführung in die Interkulturelle Pädagogik”), 2003. gads.)

- Neieņemot aizsargpozīciju vai misionāra pozīciju. Izskaust sevī neuzticību.
- Neasociēt attiecīgo personu ar „diskutējamo jautājumu”. Tas nozīmē, ka nav vēlams attieksmi pret sarunas partneri veidot, balstoties uz jūsu attieksmi pret šī cilvēka atšķirīgajiem standartiem vai atšķirīgo pasauli uztveri.
- Neizmantot neatbilstošu vērtības standartu. Nesalīdzināt savā kultūrā valdošos ideālus ar citu cilvēku atšķirīgajiem sociālajiem standartiem.
- Necensties pierādīt kāda viedokļa pārkāpumu, bet drīzāk censties rast risinājumu katrai situācijai vai dzīves jomai. Vajadzības gadījumā var izvēlēties trešo iespēju.
- Ņemt vērā to, ka, iespējams, sarunu biedrs ir saskāries ar diskrimināciju.
- Ņemt vērā daudzus tradicionālos standartus cilvēku vairošanās jomā.
- Samierināties ar cīņu par kultūras identitāti, un aizstāvēt personas tiesības.

Stratēģijas ar heteroseksismu un homofobiju saistītu jautājumu risināšanai skolās un citur

(Daļēji citēts no izdevuma „10. projekta rokasgrāmata” („Project 10 handbook”), 10. projekta atbalstītāji („Friends of Project 10”), Losandželosa, 1989. gads.)

- Iekļaut mācību programmā ar lesbietēm un LGBT saistītus jautājumus, tos pārrunājot atbilstošos brīžos un noteiktos mācību priekšmetos.
- Iekļaut ar LGBT saistītus jautājumus mācību plānā un mācību programmā kā iespējamus tematus sarunai klasē.
- Obligātās vai ieteicamās literatūras sarakstā iekļaut grāmatas par lesbietēm un gejiem.
- Iekļaut tematu par LGBT kā vienu no obligātajiem vai ieteicamajiem tematiem referātiem vai prezentācijām klasē.
- Ieviest nodarbību plānus, lai risinātu problēmas, kas ir saistītas ar homofobiskiem apvainojumiem.
- Izstrādāt konkrētus mācību plānus saistībā ar homofobiju un heteroseksismu, un izmantot tos darbam klasē.
- Iedrošināt visus skolēnus domāt, rakstīt un runāt par to, kā homofobija ietekmē viņu dzīvi.
- Iepazīties ar to autoru darbiem, kuri raksta par LGBT aktuālām tēmām un kas ir devuši ievērojamu ieguldījumu šajā jomā. Pieminēt šo cilvēku seksuālo orientāciju, jo tā ir saistīta ar darbu, kas tiek pārrunāts klasē, pieminot, piemēram, Džeinu Adamsu (*Jane Adams*), Džeimsu Boldvinu (*James Baldwin*), Ģertrūdi Štainu (*Gertrude Stein*), Voltu Vitmenu (*Walt Whitman*) un daudzus citus.
- Atbilstošos gadījumos uzaicināt LGBT vai viņu vecākus kā viesus mācību stundās.
- Apzināt pieejamos geju un lesbiešu atbalsta resursus un mācību materiālus, piemēram, sociālas vai politiskas organizācijas, veselības aprūpes aģentūras, konsultāciju dienestus, jauniešu atbalsta grupas, literatūru un filmas, un izmantot šos materiālus klasē.
- Runājot par attiecībām vai par partneru izvēli, lietot vārdus abās dzimtēs, piemēram, „partneris/partnere”, „mīļotais/mīļotā” vai „persona”.
- Nepieļaut, ka darbinieki vai skolēni izsaka homofobiskus komentārus. Paskaidrot, ka apvainojumi un pazemojoši joki, aizskaroša izturēšanās vai citas darbības, kas ir vērstas pret kādu cilvēku atšķirīgas seksuālās orientācijas dēļ ir negodīgi, apvainojoši un ļaunprātīgi.
- LGBT konsultanta kabinetā un skolās labi redzamā vietā izvietot bukletus un informatīvus materiālus
- Veicināt profesionāla personāla apmācību un zināšanu pilnveidi heteroseksisma un homofobijas jomā.

EURIALO - Learning and guidance tools against discrimination: respect for all different sexual choices and cultural identities

ITALY

BELGIUM

LATVIA

PORTUGAL

SPAIN

www.eurialo.eu